

Länsstyrelsen
Gävleborg

Kulturmiljö
Barbro Hårding
026 - 17 12 85
070 - 557 74 75
Barbro.harding@x.lst.se

BESLUT
2008-06-09

1 (6)
Dnr 435-904-08

Enligt sändlista

Bildande av kulturreseptatet Våsbo fäbodan, Västra Roteberg 6:1 (Haga), Västra Roteberg 9:2 (Olols), Västra Roteberg 10:6 (Lassas), Västra Roteberg 14:1 (Skomakra), Ovanåkers socken och kommun, Gävleborgs län

Beslut

Länsstyrelsen i Gävleborgs län beslutar att med stöd av 7 kap. 9 § miljöbalken (SFS 1999:808) förklara Våsbo fäbodan som kulturreseptat. Reseptatets gräns anges på karta (bilaga 1, karta 2). Reseptatets namn ska vara Våsbo fäbodan.

Syfte

Syftet med reseptatet är att bevara och utveckla Våsbo fäbodan som en välbevarad representant för fäbodbruket i Hälsingland som det såg ut i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Fäbodens höga kulturhistoriska och botaniska värden ska bevaras och gynnas genom ett fortsatt varsamt brukande. Vidare ska Våsbo vara öppet för besökare samt användas pedagogiskt och vetenskapligt.

Detta ska nås genom att:

- byggnader vårdas och underhålls med material och metoder vilka överensstämmer med varje byggnads ålder och ändamål
- hägnaderna vårdas och underhålls med material och metoder som överensstämmer med traditionella hägnader på platsen
- de öppna markerna är odlade, betade och/eller slagna
- ängs- och hagmarker med höga biologiska värden vårdas så att den biologiska mångfalden består och ökar
- skogen är genomsiktlig och fri från sly
- det finns lättillgänglig informationen på skyltar, hemsidor och olika former av trycksaker
- det finns en iordningställd och markerad parkeringsplats liksom en tydligt markerad vandringsstig genom fäboden
- Våsbo fäbodan är tillgängligt för skolan, kurser i traditionell byggnads- och landskapsvård samt för vetenskaplig forskning

Skälen för beslutet

Våsbo fåbodar är en välbevarad fåbodemiljö där husens utformning och placering liksom hägnadernas form och sträckning i stort sett är desamma idag som vid mitten av 1800-talet. Marken inom fåboden består av vallar, slätterängar, beteshagar, åkrar och skogspartier. Röjningsrösen och hölador finns kvar runtom i markerna. Den sammansättning av växter som finns idag är resultat av en lång tids hävd.

Till fåboden hör sju fastigheter (vallrutor) och av dessa ingår fyra i reservatet. Urvalet har gjorts utifrån de enskilda vallrutornas bevarandestatus. De utvalda är oförvanskade och i gott skick och har därigenom högre kulturhistoriska värden än de övriga som har genomgått större förändringar.

Fåboden ligger inom Ovanåkers fåbodskog med många bevarade fåbodar. Fåbodbruket levde kvar i Våsbo längre än på de andra fåbodarna. Dagens höga kulturhistoriska och botaniska värden är resultat av den långa fåbodtraditionen med obruten hävd och de boendes kontinuerliga och varsamma vård.

Våsbo fåbodar har i Gävleborgs läns naturvårdsprogram klassats som ett område med mycket höga naturvärden. Fåboden ingår också i riksintresset Ovanåker fåbodskog men har för övrigt inget skydd. En förutsättning för att Våsbo ska bevaras för framtiden är att det varsamma brukandet fortsätter. Det finns ett hot mot fåboden som hör ihop med en förändrad samhällsekonomi och minskat landsbygdsboende. Minskad djurhållning och ett lägre betestryck vore förödande för Våsbos öppna landskap.

I hälsingegårdarnas ekonomi utgjorde fåbodarna en viktig resurs och i hembyn Västra Roteberg finns många välbevarade hälsingegårdar. En ansökan om att hälsingegårdarna ska bli världsarv har inlämnats till Unesco. Våsbo fåbodar är en av miljöerna som ingår i världsarvsansökan.

Våsbo har vårdats genom generationer och dagens ägare är angelägna om att fåboden ska bevaras för framtiden. Anledningen till att Våsbo är en välbevarad kulturhistorisk miljö är att de boende har tagit ansvar för sitt kulturarv och är stolta över fåboden. Utan ägarnas egna initiativ skulle Våsbo inte ha bevarats. Ägarna vill också gärna att besökare ska komma till fåboden och är positiva till om fåbodforskningen kan använda fåboden. De boende har varit aktivt involverade i arbetet med reservatsbildningen och ser kulturresevatet som en möjlighet att bevara och visa fåboden för framtiden.

Föreskrifter

A. Inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden

Med stöd av 7 kap 5§ miljöbalken är det, utöver vad som gäller i lagar och förordningar inom reservatsområdet inte tillåtet att:

1. Nyanlägga väg.
2. Uppföra mast eller liknande anläggning.
3. Upplåta mark för camping och husvagnsuppställning.
4. Sprida bekämpningsmedel, gödselmedel, kalk eller växtnäringssämnen i ängs- och betesmark.
5. Riva eller flytta byggnader.
6. Utföra markberedning i skogspartierna.
7. Köra med tunga maskiner i sankområden under annan period än under tjalperiod.

Utan länsstyrelsens tillstånd är det i övrigt inte tillåtet att:

1. Bygga om eller på annat sätt förändra väg.
2. Framdra luft- eller markledning.
3. Bedriva täkt, gräva, schakta, borra, utfylla, övertäcka, spränga, dika, dämna eller utföra liknande handling.
4. Utföra tillbyggnader eller yttre förändringar av befintlig byggnad.
5. Uppföra ny byggnad eller annan anläggning.
6. Uppföra nya fasta stängsel.

Länsstyrelsen kan efter ansökan medge undantag enligt 7 kap. 7§ miljöbalken från föreskrifterna under A, om särskilda skäl föreligger.

Kommentar: Föreskrifterna ska inte göra det omöjligt att bedriva normal jordbruksverksamhet.

B. Förpliktelse att tåla intrång

För att tillgodose syftet med reservatet förpliktas med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheterna att tåla följande intrång:

1. Utmärkning av reservatet.
2. Anläggning för besökande som parkeringsplats, markerad vandringsled, informationstavlor samt uppställning av sopbehållare.
3. Anordning av stängselgenomgångar.
4. Skötsel enligt gällande skötselplan.
5. Dokumentation och uppföljning av bevarandearbetet.
6. Genomförande av undersökningar om fäbodens kulturarv samt om djur- och växtarter, mark- och vattenförhållanden.

Åtgärderna under punkt 1- 6 ska föregås av samråd med berörda fastighetsägare.

C. Ordningsföreskrifter

Med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken, om rätten att färdas och visats inom reservatet, är det utöver för fastighetsägarna och vad som annars gäller inte tillåtet att:

1. Beträda oskördad äng och åker.
2. Tälta eller ställa upp husvagn.
3. Gräva upp eller plocka växter.
4. Göra upp eld.
5. Störa hemfriden för de boende i fäboden.
6. Framföra motorfordon utanför befintliga vägar.

Ärendets handläggning

Initiativet till att bilda kulturresevat kom från Ovanåkers kommun 2005. En kulturhistorisk utredning genomfördes 2006 av MIGO byggnadsvård i samarbete med Hälsinglands museum. Skötselplanen har utarbetats 2007 och 2008.

Hela reservatsarbetet har skett i nära samarbete med fastighetsägarna. Utredningen genomfördes delvis som en studiecirkel och i utarbetandet av skötselplanen har fastighetsägarna kontinuerligt lämnat synpunkter.

Administrativa uppgifter

Län:	Gävleborgs län
Kommun:	Ovanåkers kommun
Socken:	Ovanåkers socken
Fastigheter och ägare:	
Västra Roteberg 6:1 (Haga)	Gunnar Nyberg Rotebergsvägen 260B 828 34 EDSBYN Per-Anders Nyberg Rotebergsvägen 260A 828 34 EDSBYN Erik Nyberg Hian 74 828 94 EDSBYN
Västra Roteberg 9:2 (Olols)	Olle Olols Vallbomässvägen 3 828 34 EDSBYN Ella-Britt Johansson och Stig-Göran Johansson Rotebergsvägen 225 828 34 EDSBYN
Västra Roteberg 10:6 (Lassas)	Patrik Uhras Rotebergsvägen 211A 828 34 EDSBYN
Västra Roteberg 14:1 (Skomakra)	Jon-Erik Jonsson Rotebergsvägen 170B 828 34 EDSBYN
Ekonomisk karta:	15 F 4 i
Läge:	Centrumkoordinater: X6820757; Y1493914
Areal:	ca 21,6 ha
Planbestämmelser:	Översiktsplan Riksintresse för kulturmiljövård Riksintresse för naturvård
Förvaltare och tillsyn:	Länsstyrelsen Gävleborg
Gränsmarkering:	Gränsmarkering ska följa svensk standard, SIS 03 15 22. Utmärkning av gränser bör ses över vart femte år. Länsstyrelsen ansvarar för detta.

Kulturreservatet begränsas med begränsningslinje på bifogad karta, bilaga 1, karta 3.

Skötselplan

Med stöd av 3 § förordningen (SFS 1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer länsstyrelsen den till beslutet fogade skötselplanen för kulturreservatet, bilaga 2, med de mål och riktlinjer som där framgår.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos regeringen. Se bilaga 3 om hur man överklagar.

Förslag på beslut och skötselplan sändes på remiss till berörda parter 18.1.2008. Samtliga remissinstanser tillstyrkte förslaget och synpunkter som har beaktats har inkommit från Våsbovallarnas sambruksförening, Skogsstyrelsen och enheten för skydd av natur på länsstyrelsen.

Beslut i ärendet har fattats av Landshövding Barbro Holmberg. I den slutliga handläggningen har även deltagit länsantikvarie Lena Landström, jurist Lars Bondeson samt antikvarie Barbro Hårding som även varit föredragande.

Barbro Holmberg
Landshövding

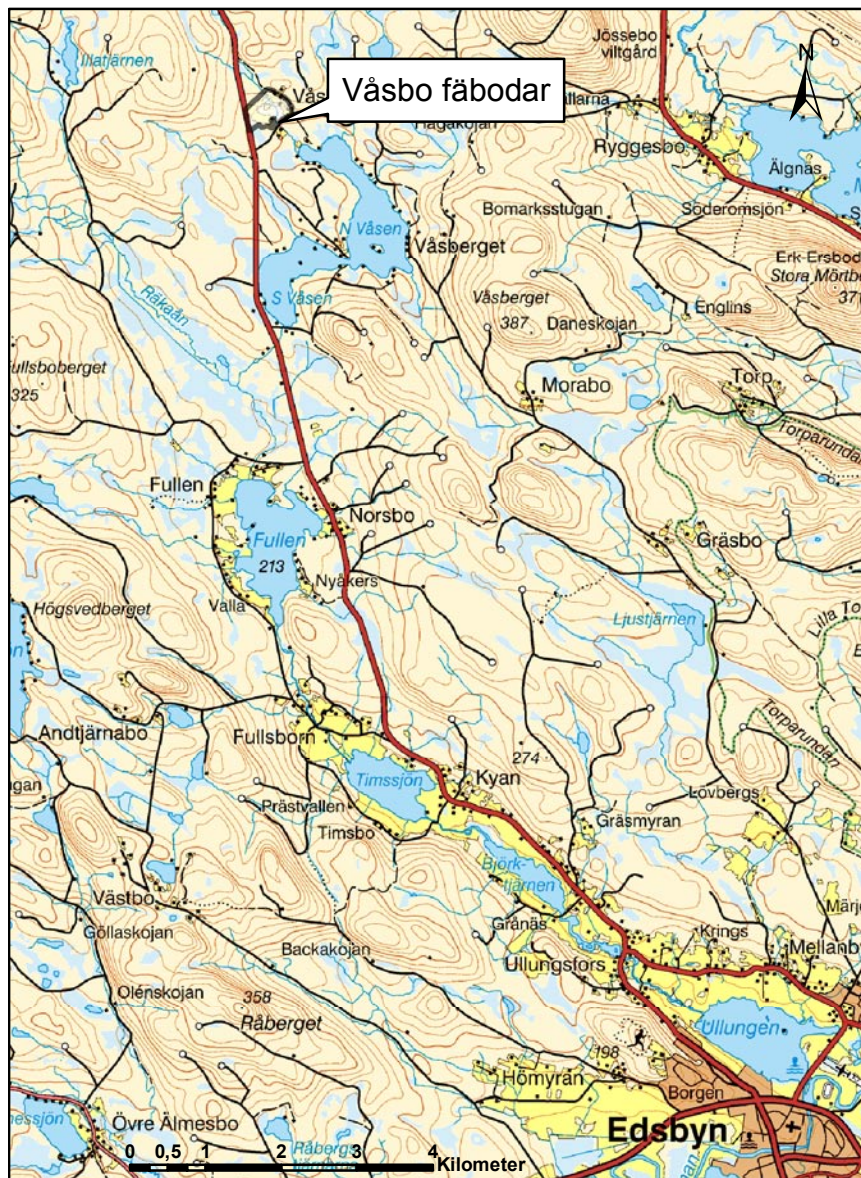
Barbro Hårding
Antikvarie

Bilagor

1. Karta 1. Översiktskarta med kulturreservatet markerat
Karta 2. Våsbo fäbodan vid Laga skiftet år 1852
Karta 3. Reservatsområdet med undantaget område
Karta 4. Område 1.1 Ol Ols, Västra Roteberg 9:2
Karta 5. Område 1.2 Haga, Västra Roteberg 6:1.
Karta 6. Område 1.3 Skomakra, V. Roteberg 14:1
Karta 7. Område 1.4 Lassas, Västra Roteberg 10:6
Karta 8. Fastighetskartan med reservatets gräns samt skötselområden 2, 4 och 5.
Karta 9. Skötselområden 3.
2. Skötselplan
3. Hur man överklagar
4. Sändlista

Länsstyrelsen
Gävleborg

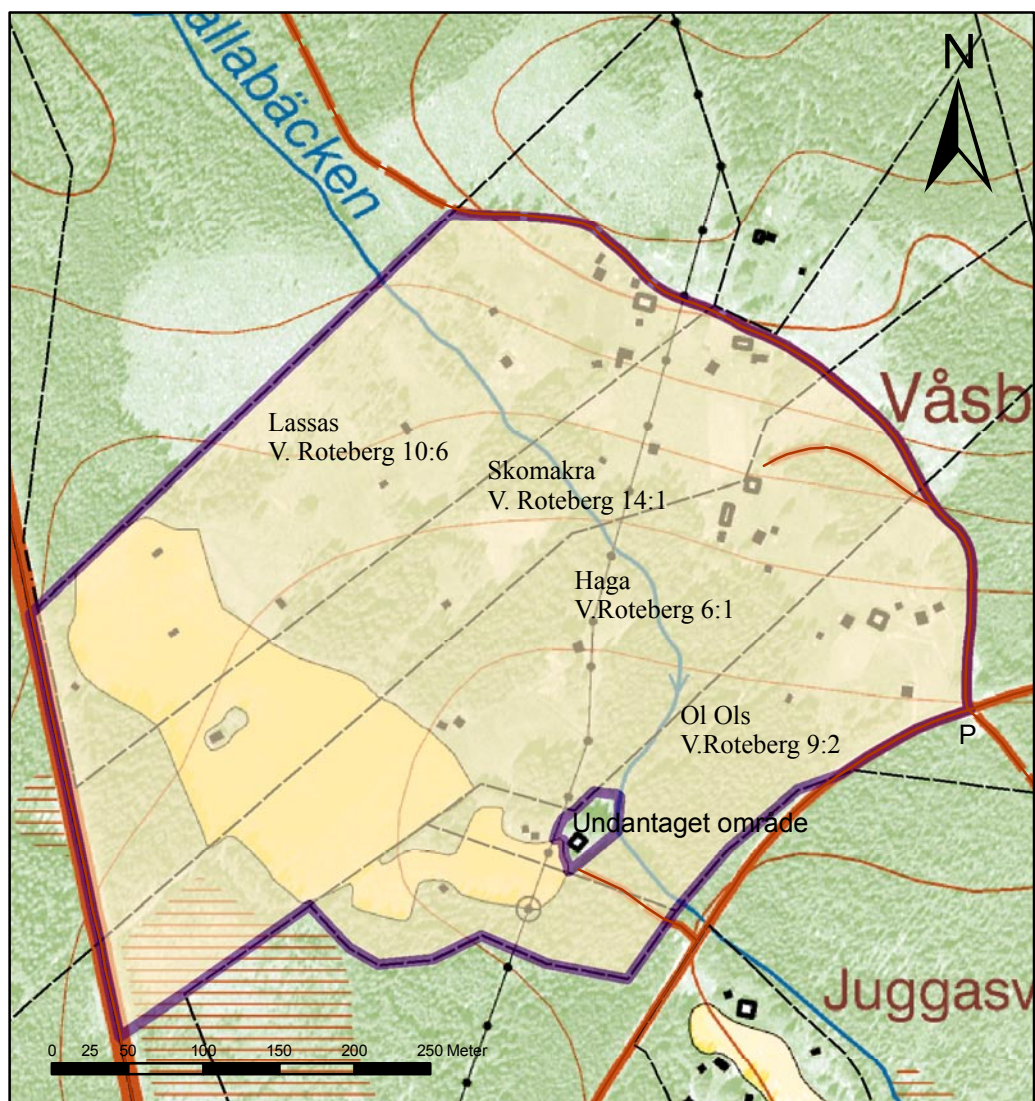
Karta 1. Översiktskarta, Skala 1:10 000

Bakgrundskarta: Vägkartan © Lantmäteriet, 2007.

Ur GSD-Vägkartan ärende 106-2004/188-X

Karta 2. Våsbo fåbodar vid Laga skiftet år 1852. (Lantmäteriet V 41-19:1). Grönt markerar äng, rosa svaljord, brunt odling och det ofärgade inom inägorna visar skogsbackar och utanför de inhägnade vallarna skogsbetet. Littera Me är nuvarande Nissasvallen, Mk är Lassasvallen, Mo är Skomakravallen, Mf är Hagavallen, Mi är Ololsvallen, Mr Juggasvallen och Mb är Stockavallen.

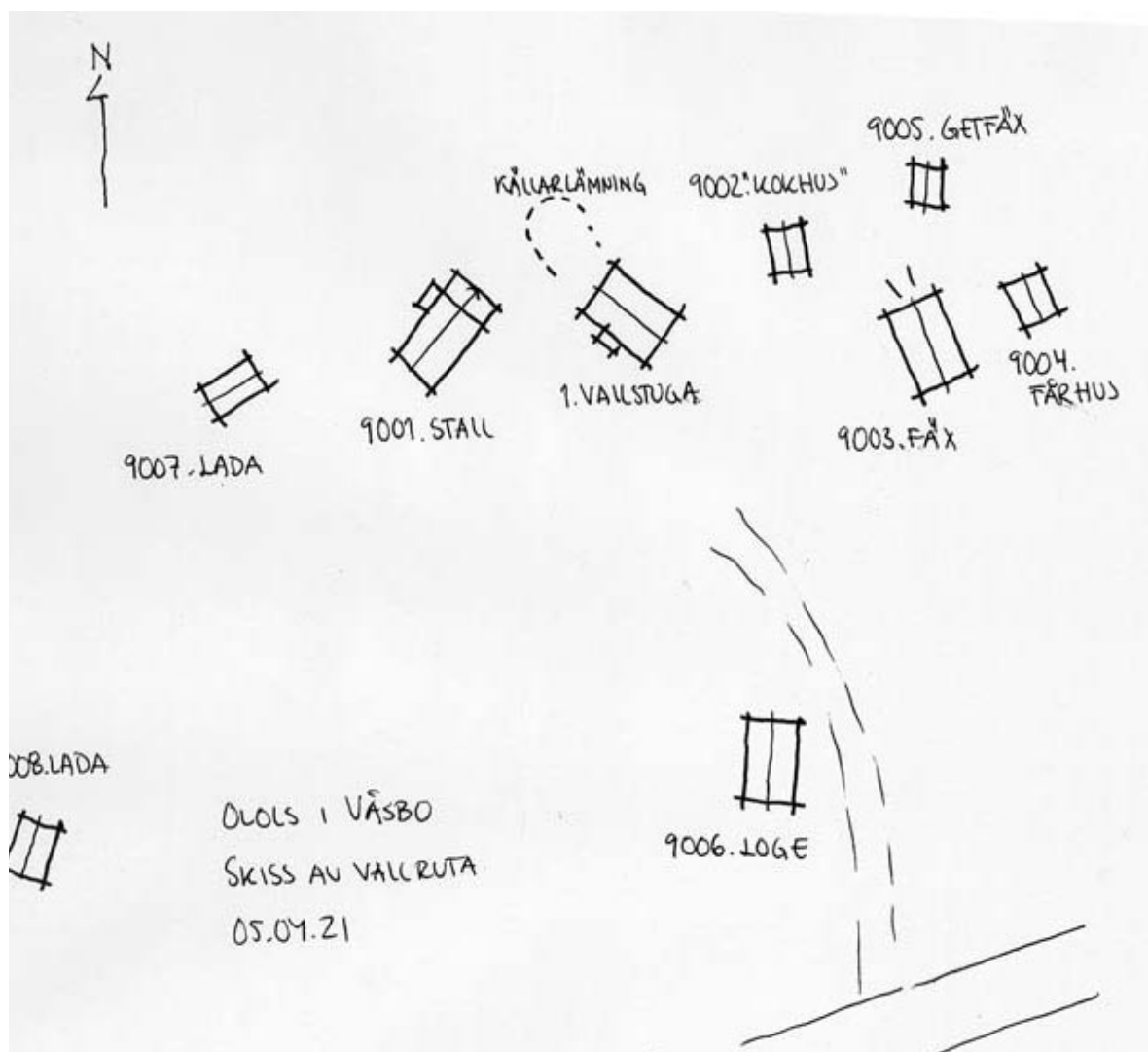
Karta 3. Reservatsområdet med undantaget område. Skala 1:5000.

Bakgrundskarta: Fastighetskartan

© Lantmäteriet, 2007. Ur GSD-Fastighetskartan ärende 106-2004/188-X

Länsstyrelsen
Gävleborg

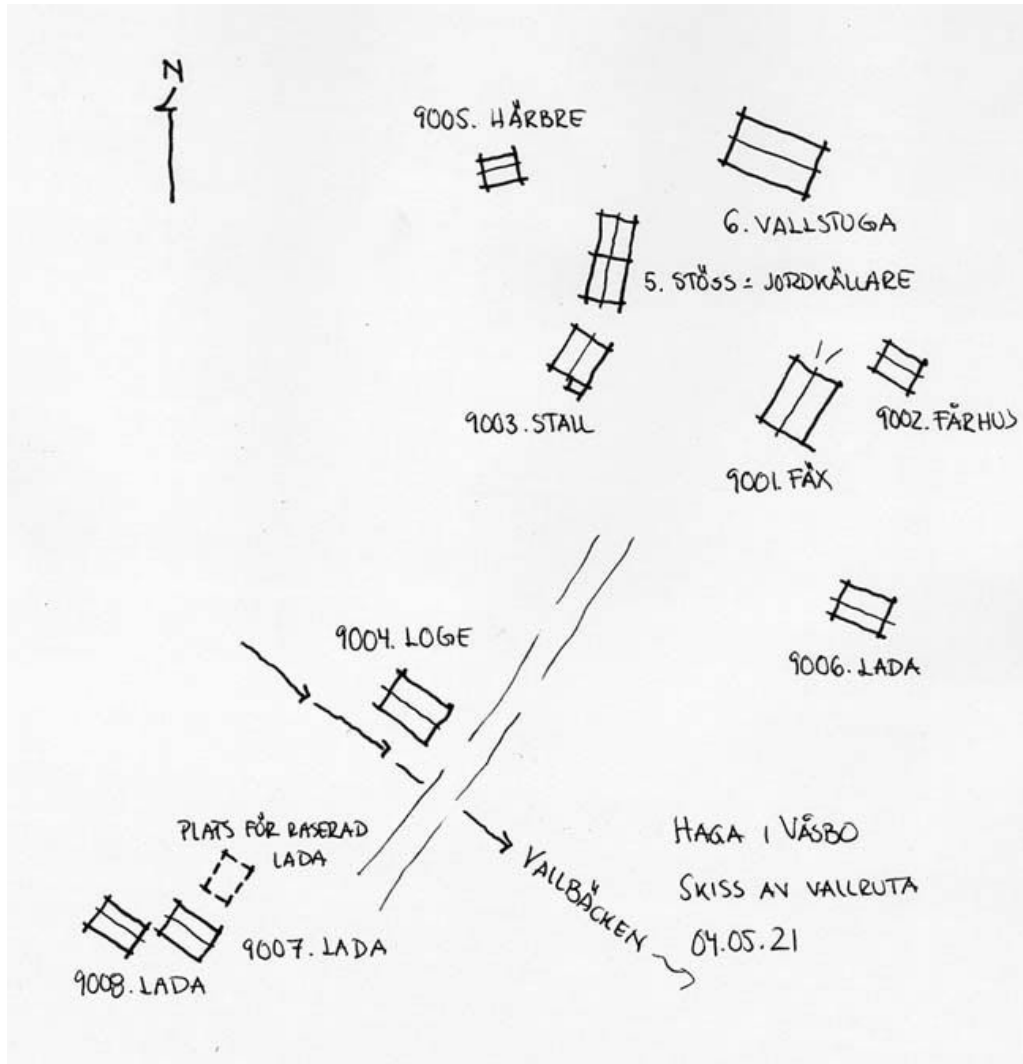

Karta 4. Skötselområde 1.1 Ol Ols, Västra Roteberg 9:2.

Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister. Karta upprättad av Mimmi Göllas, Ovanåkers kommuns bebyggelseinventering.

Länsstyrelsen
Gävleborg

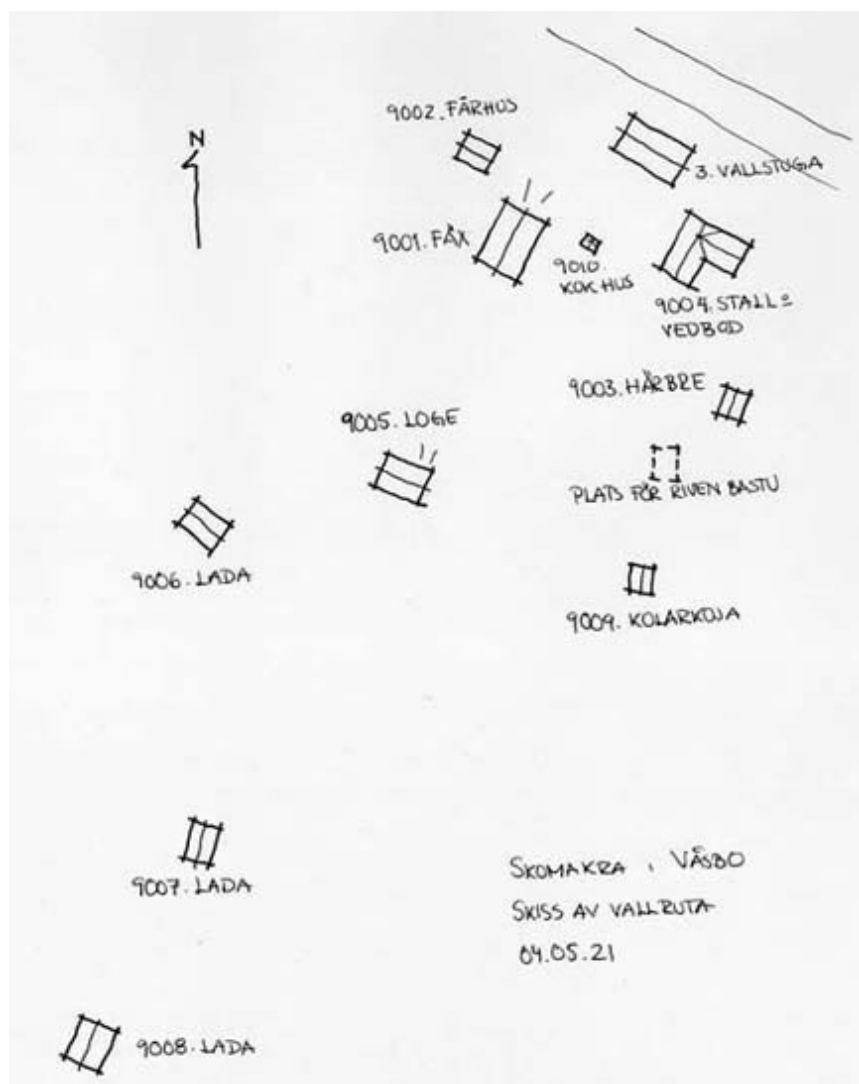

Karta 5. Skötselområde 1.2 Haga. Västra Roteberg 6:1.

Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister. Karta upprättad av Mimmi Göllas, Ovanåkers kommuns bebyggelseinventering.

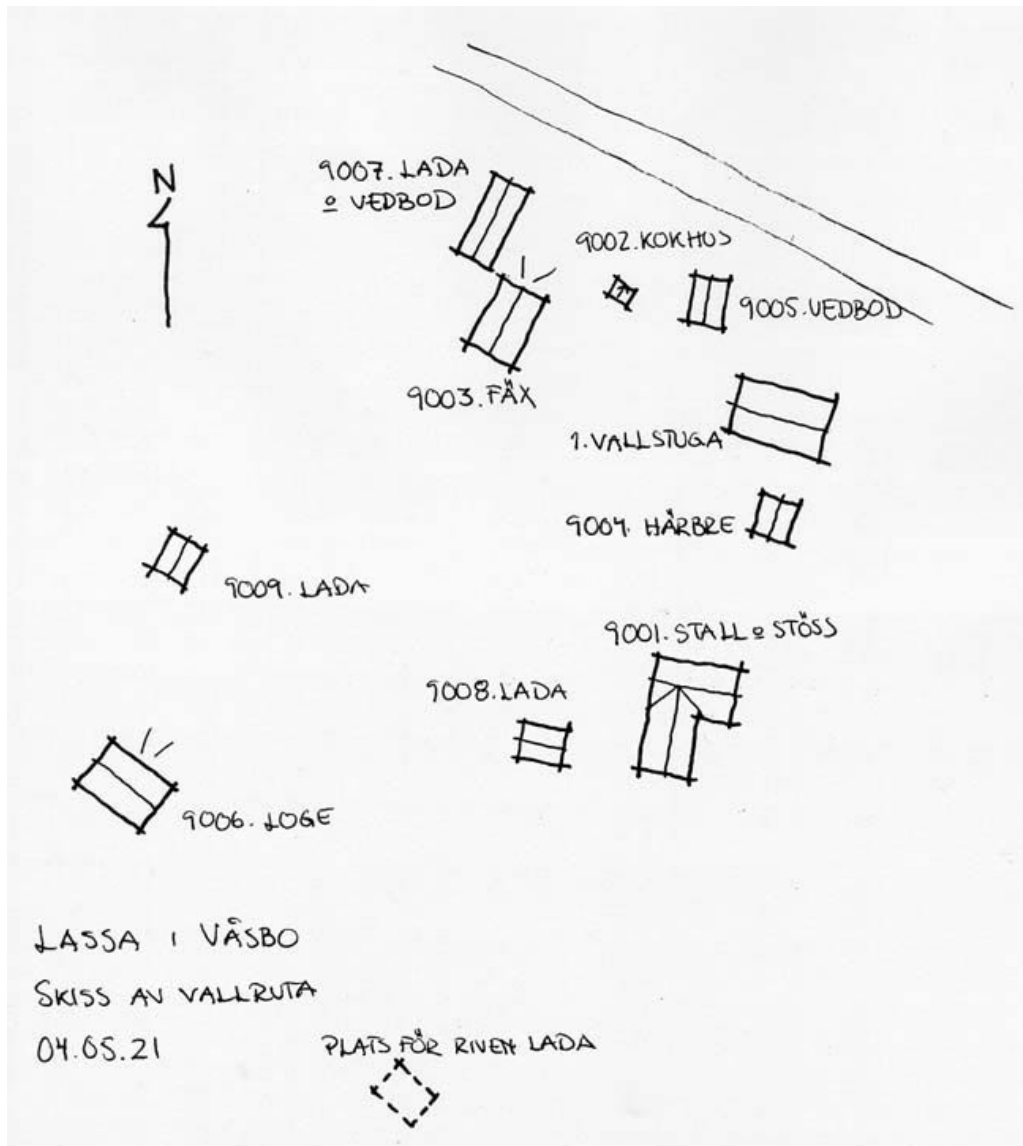
Länsstyrelsen
Gävleborg

Karta 6. Skötselområde 1.3 Skomakra, Västra Roteberg 14:1.
Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister. Karta upprättad av Mimmi Göllas, Ovanåkers
kommuns bebyggelseinventering.

Länsstyrelsen
Gävleborg

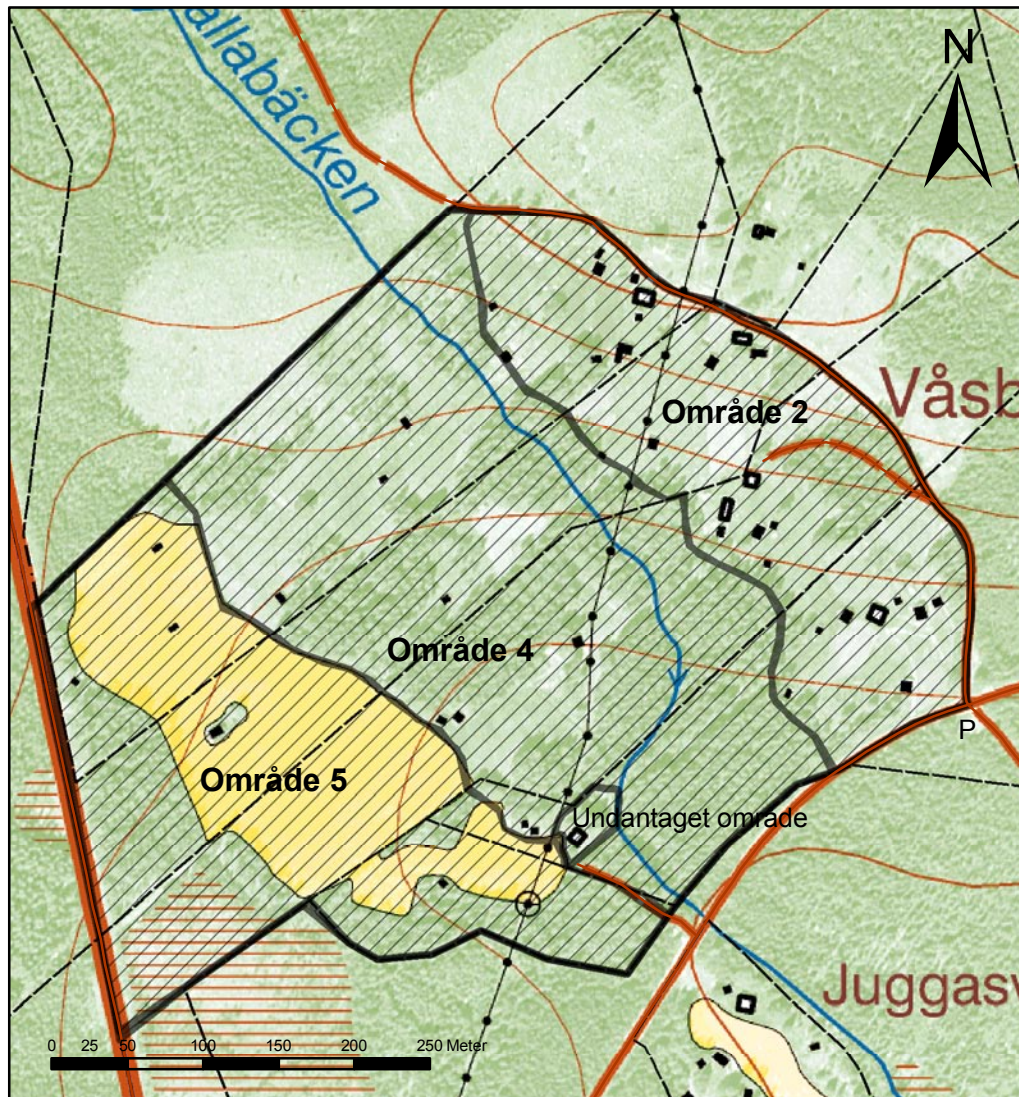

Karta 7. Skötselområde 1.4, Lassas, Västra Roteberg 10:6.

Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister. Karta upprättad av Mimmi Göllas, Ovanåkers kommuns bebyggelseinventering.

Länsstyrelsen
Gävleborg

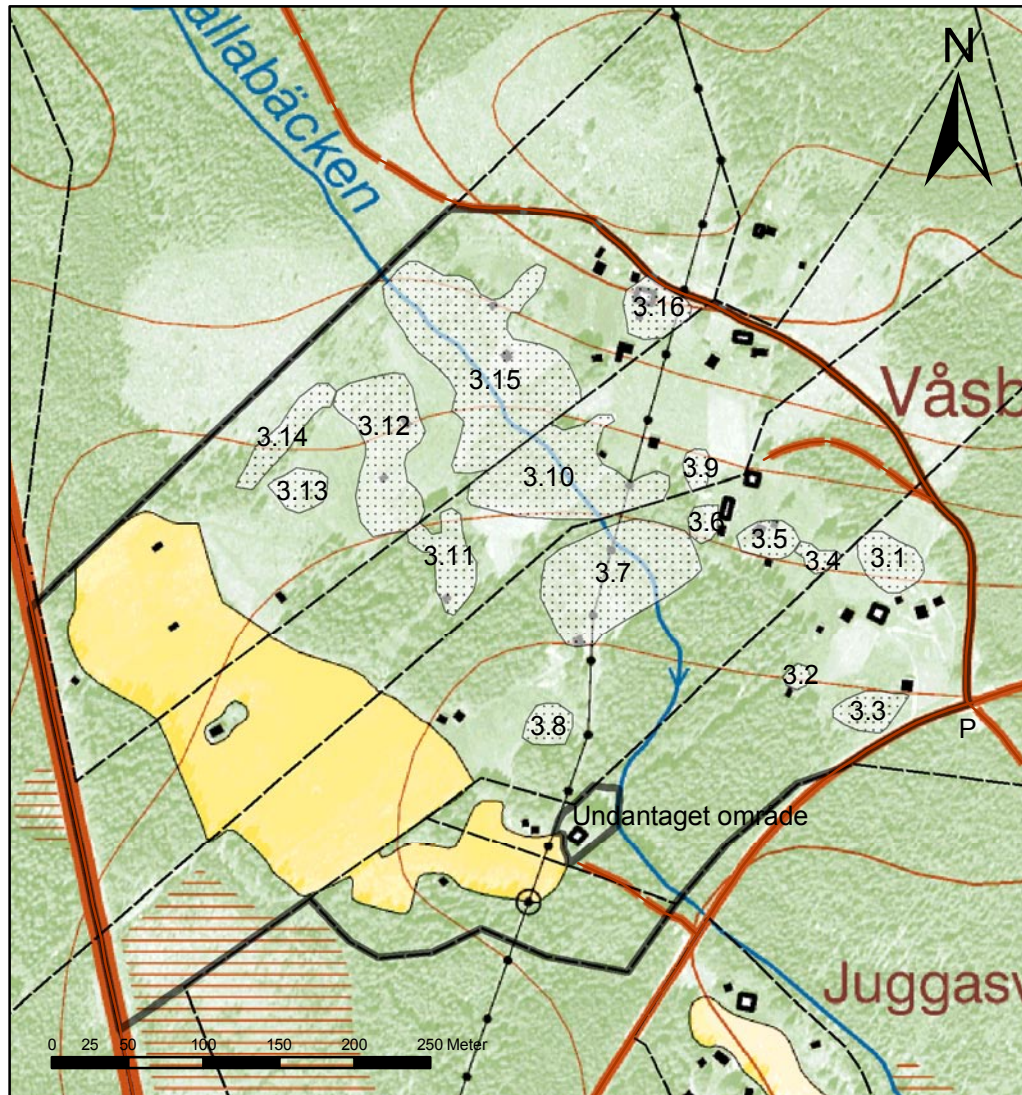
Karta 8. Våsbo skötselområden 2, 4 och 5 . Skala 1:5000

Bakgrundskarta: Fastighetskartan

© Lantmäteriet, 2007. Ur GSD-Fastighetskartan ärende 106-2004/188-X

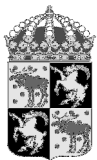
Länsstyrelsen
Gävleborg

Karta 9. Skötselområden 3. Skala 1:5000.

Bakgrundskarta: Fastighetskartan

© Lantmäteriet, 2007. Ur GSD-Fastighetskartan ärende 106-2004/188-X

Länsstyrelsen
Gävleborg

Kulturmiljö
Barbro Hårding
026 - 17 12 85
070 - 557 74 75
Barbro.harding@x.lst.se

Se sändlista

Skötselplan för Våsbo fäbodar, Ovanåkers socken och kommun, Gävleborgs län

Innehållsförteckning

Syftet med reservatet	2
Bakgrund	2
Urval	2
Datering	2
Funktion	3
Husen	3
Inägomarken	3
Snehagar	4
Hälsingegårdar	4
Hot	4
Övergripande mål	5
Skötselområden	5
Skötselområde 1. Byggnaderna	5
Skötselområde 2. Vallarna	12
Skötselområde 3. Artrika marker	13
Skötselområde 4. Dalen och bäcken	20
Skötselområde 5. Myran	21
Skötselområde 6. Snehagar/Stängsel	22
Skötselområde 7. Stigar och vägar	23
Uppföljning	24
Tabell med skötselåtgärderna	25
Inledande åtgärder	26
Administrativa uppgifter	27

Ordförklaring

Terminologin angående fäbodar är tämligen rörig och ordens betydelse varierar beroende på lokala traditioner. I beslutet och skötselplanen används följande ord och betydelser:

Våsbo fäbodar, fäboden	hela kulturresevatetsområdet med flera enskilda fastigheter
vallruta	den enskilda fastigheten inom fäboden
vallen	gårdstunet, området närmast husen
vallstuga, stuga	bostadshus
stöss	kokhus
fäx	ladugård
snehage	gärdesgård, hägnad

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Syftet med reservatet

Syftet med reservatet är att bevara och utveckla Våsbo fäbodar som en välbevarad representant för fäbodbruket i Hälsingland som det såg ut i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Fäbodens höga kulturhistoriska och botaniska värden ska bevaras och gynnas genom ett fortsatt varsamt brukande. Vidare ska Våsbo vara öppet för besökare samt användas pedagogiskt och vetenskapligt.

Detta ska nås genom att:

- byggnader vårdas och underhålls med material och metoder vilka överensstämmer med varje byggnads ålder och ändamål
- hägnaderna vårdas och underhålls med material och metoder som överensstämmer med traditionella hägnader på platsen
- de öppna markerna är odlade, betade och/eller slagna
- ängs- och hagmarker med höga biologiska värden vårdas så att den biologiska mångfalden består och ökar
- skogen är genomsiktlig och fri från sly
- det finns lättillgänglig informationen på skyltar, hemsidor och olika former av trycksaker
- det finns en iordningställd och markerad parkeringsplats liksom en tydligt markerad vandringsstig genom fäboden
- Våsbo fäbodar är tillgängligt för skolan, kurser i traditionell byggnads- och landskapsvård samt för vetenskaplig forskning

Bakgrund**Placering**

Våsbo fäbodar är idag en fäbodmiljö inom Ovanåkers fäbodskog med många bevarade fäbodar. Våsbo fäbodar ligger ca 1 mil från hembyn Västra Roteberg norr om Edsbyn. Fäboden ligger på en sluttning som utgör södersidan av ett mindre bergskrön norr om sjön Norra Våsen (bilaga 1, karta 1 och 3).

Datering

Det är inte känt hur långt tillbaka det har funnits fäbodar i Våsbo men på en sockengränskarta från mitten av 1700-talet är Våsbo markerat. Våsbo är idag relativt oförändrat sedan laga skifteskartan 1850 (bilaga 1, karta 2) och husens placering och utformning liksom hägnadernas sträckning är i stort sett desamma idag som då. Våsbos äldsta byggnad är en bod med oklart ursprung som har daterats dendrokronologiskt till 1540.

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Funktion

Våsbo fåbodar är en välbevarad fåbodemiljö där spåren från 1800-talets och det tidiga 1900-talets fåboddraft är tydliga. Tillägg från början av 1900-talet visar också fåbodens användning vid skogshuggning på vintern.

Grundfunktionen har varit fåbodbruket där framför allt kvinnor har uppehållit sig på fåboden från juni till september. Olika mjölkprodukter har tillverkats på platsen. Kor och getter vallades i skogen på dagarna och stallades på nätterna. På så sätt kunde djuren mjölkas kvällar och morgnar. Andra djur som hästar och får gick däremot fria på skogen hela säsongen (utom när hästarna behövdes i jordbruket). Traditionen med djur på skogen levde kvar i Våsbo längre än på andra fåbodar och osttillverkningen pågick ända till 2003. Under 1900-talets första halva användes också fåboden på vintern av männen som arbetade med skogshuggning. Då varmbonades en del bostugor och stall byggdes till hästarna.

Husen

Alla byggnader som är karaktäristiska för en fåbod finns bevarade i Våsbo. Husen utgörs av stugor och stöss (kokhus), fäx (ladugårdar), get-/fårhus, härbren, stall, jordkällare, trösklogar, diskhus och hölador samt en skogskoja.

De flesta byggnaderna i Våsbo har hög ålder och är utifrån utseende och utförande daterade till 1800-talet. Husen är relativt oförändrade vad gäller planlösning och utseende, de har hög kvalitet och är enkla och funktionsanpassade. De har kontinuerligt underhållits på ett varsamt sätt. Husen är representativa för Ovanåkers fåbodar vad gäller byggnadernas placering, användning och utformning men det finns också enskilda karaktärsdrag som är typiska för Våsbo. Husen är relativt stora jämfört med många andra fåbodar vilket också utmärker Våsbos hemgårdar i Västra Roteberg.

Inägomarken

Marken inom fåboden är uppdelad på fyra vallrutor och dessa består av slätterängar, beteshagar, åkrar och skogspartier. Hölador finns kvar runt om i markerna. Upplagd röjningssten vittnar om många års odlingsmöda. Den sammansättning av växter som finns idag är resultat av en lång tids hävd. Det historiska skogsbetet har idag ersatts av bete på inägomarken.

Före 1800-talet var ängen det viktigaste markslaget vid fåboden. I slutet av 1800-talet ökade odlingen på Våsbo med säd och vallodling och små odlingslyckor togs också upp i skogen ovanför fåboden. Mellan 15-20% av hembyns ängsmarker fanns vid fåboden.

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Svaljord fanns på fäboden åtminstone från slutet av 1700-talet. Svaljord var ett karaktäristiskt markslag för Hälsingland som innebar att hårdvallsängen plöjdes upp och såddes med lin. Därefter gödslades marken och såddes med korn, de följande åren såddes korn/havre och blandsäd. Därefter fick marken växa igen och användas till höskörd. Det cykliska förloppet för svaljorden varade mellan sex till tio år

I fäbodens nedre delar ringlar en bäck och längst i sydväst finns ett område som kallas myran. Att myren användes till slåtter framgår av kartan från laga skiftet och än idag finns lador kvar. Senare dikning har omvandlat marken till odlingsbar jord och på 1950-talet fanns åkrar i området.

Snehagar

Det finns en mängd snehagar (trägårdesgårdar) både mellan och runt de enskilda fäbodarna liksom i gränserna mot utmarken. Många gårdesgårdar följer samma sträckning som på kartan från 1850. Snehagarna har kontinuerligt underhållits av de boende och traditionen om hur underhållet fördelas är än idag levande.

Hälsingegårdar

Hemgårdarna i byn Västra Roteberg ingår i ett hälsingegårdsområde med välbevarade hälsingegårdar som lanseras kulturturistiskt. En ansökan om att hälsingegårdarna ska bli världsarv har inlämnats till Unesco. I hälsingegårdarnas ekonomi utgjorde fäbodarna en viktig resurs. Därför utgör också Våsbo fäbodar ett besöksmål som hör samman med hälsingegårdarna. Våsbo fäbodar är en välbevarad representant såväl för Ovanåkers fäbodskog som för hälsingegårdarnas agrara ekonomi.

Hot

Det finns ett hot mot fäboden som hör ihop med en förändrad samhällsekonomi och minskat landsbygdsboende. Minskad djurhållning och ett lägre betestryck vore förödande för Våsbos öppna landskap. Våsbo har vårdats i obruten tradition genom generationer och dagens ägare är angelägna om att fäboden ska bevaras för framtiden. Dagens bete på inägomarken är viktigt och en förutsättning för att Våsbo ska bevaras för framtiden är att det traditionella brukandet fortsätter oavbrutet.

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Övergripande mål

De övergripande målen för skötseln är att:

- vallens ålderdomliga stämning som hör samman med att den är levande och brukad finns kvar
- byggnader vårdas och underhålls med material och metoder vilka överensstämmer med varje byggnads ålder och ändamål
- de öppna markerna är odlade, betade och/eller slagna
- ängs- och hagmarker med höga biologiska värden vårdas så att den biologiska mångfalden består och ökar
- skogen är genomsläpplig och fri från sly
- informationen är lättillgänglig genom skyltar och annat material
- det finns en iordningställd och markerad parkeringsplats liksom en tydligt markerad vandringsstig genom fäboden

Skötselområden**Skötselområde 1. Byggnaderna**

Byggnaderna på de fyra vallrutorna ligger samlade på en sluttning längs en axel i nordväst/sydöstlig riktning. I huvudsak finns alla byggnader bevarade som behövdes för fäboddriften. Flera av dessa har restaurerats med hjälp av byggnadsvårdsbidrag under perioden 1998-2003 och är huvudsakligen i mycket gott skick. Husen ligger på höjden och har odlingsmark med lador nedanför, i sluttningen åt sydväst. Markerna är betade och omgärdas av "snehagar". Vallstugorna används idag för fritidsboende. Många av vallarna har flera delägare eller förvaltas av flera generationer utöver fastighetsägaren.

Numreringen av byggnaderna nedan följer den numrering som tillämpats i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

1.1 Ol Ols, Västra Roteberg 9:2*Beskrivning*

Bebyggelsen på Olols är placerad i en oregelbunden grupp och består av vallstuga, stöss, fäx, fårhus, bod från 1500-talet, loge, hölador och stall. Ololsvallen ligger på lite flackare mark än övriga vallar, och består av omålade timmerbyggnader med tak av i huvudsak pannplåt eller trapetskorrugerad plåt. Boden från 1500-talet har spåntak och en av höladorna har tak av eternit. Befintliga byggnader har inte genomgått några större in- eller utvändiga förändringar mer än byten av takmaterial från spåntak till trapetskorrugerad plåt under senare tid, och eternit och pannplåt tidigare (bilaga 1, karta 4).

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Vallstugan (1) är en av socknens största, uppförd med korsplan och underliggande källare under andra hälften av 1800-talet. En veranda med sadeltak har troligen tillkommit under 1900-talets första hälft. Huset har sättningar i köket vid spisen.

Öster om vallstugan ligger det f.d. stösset (9002) som idag används för disk och som grovkök. I stösset kokades förr messmör över öppen eld. Eldstaden som tidigare fanns i huset återuppfördes inte då huset flyttades till sin nuvarande plats 1958.

Fäxet (sommarladugården) (9003) användes vid mjölkning och nattuppstallning av korna. Bakre gaveln står på stolpar med plats för förvaring och dynga under. Fäxet har också höskulle med gavellucka.

Bredvid fäxet finns ett fårhus (9004) som användes till stallning av får och getter nattetid. Byggnaden har öppningar på båda gavlarna. Dessa har förstörats under senare tid då byggnaden användes för hästar på skogsbete.

På vallen finns socknens äldsta fäbodbyggnad som dendrodaterats till 1554-55. Troligen har den från början använts som någon form av förvaringsbod eller härbre, men den senaste användningen har varit som getfäx (9005).

Stallet (9001) användes både under slåttern på sommaren och vid skogsbete vintertid. Stallet är sammanbyggt med dasset. Timmerstommen kalvar något.

Logen (9006) är byggd för tröskning men har fått genomkörning, portar på båda långsidorna, för att underlätta användningen av byggnaden som hölada.

Till vallen hör fyra hölador (9007, 9008, 9009 och 9010).

Kvalitetsmål

Samtliga byggnader är bevarade och väl underhållna, så att deras kulturhistoriska värden består. Originaldetaljer finns kvar. Byggnaderna står på stabila grunder med fungerande dränering, taken är täta och fönsterrutor hela. Byggnadernas kulturhistoriska funktion som bostugor, fähus och stall är bevarade.

Skötsel mål

Tak, grund, fönster, skorstenar och trappor har setts över årligen och åtgärdats. Vindskivor och fönsterfoder har bytts vid behov. Trasiga fönsterrutor har ersatts. Utformning och bearbetning av nytt material har utförts på samma sätt som det äldre utförandet. Gräs och jord har hållits borta från syllar och

fundament. Byggnaderna har lyfts och rätats vid behov. Paneler har lagats och kompletterats kontinuerligt. Hängrännor har rensats från löv och skräp årligen.

Inledande åtgärder

Stallets stomme behöver stabiliseras och en hölada behöver lyftas. Fönstren på samtliga byggnader behöver underhållas på traditionellt sätt. I vallstugan behöver golvet lyftas och området vid spisen omgjutas.

1.2 Haga, Västra Roteberg 6:1

Beskrivning

Hagas vallruta är placerad i sluttning med vallstugan på en terrassering i högsta läget och övriga byggnader grupperade nedanför. Inom vallrutan ligger stuga, stöss sammanbyggt med jordkällare och vedbod, fäx, fårhus, härbre, loge, hölador och stall. Husen är omåladade timmerbyggnader med i huvudsak spåntak, till skillnad från övriga vallar som inte har spåntak i lika stor utsträckning. Detta beror på att ägarna själva har möjlighet att tillverka och lägga spåntak. Två byggnader, vallstugan och stallet, har ondoulinetak och på logen och en lada ligger trapetskorrugerad plåt. Stösset lär vara flyttat inom vallrutan, men inga byggnader har försvunnit från vallrutan. Befintliga byggnader har inte genomgått några större in- eller utvändiga förändringar mer än byten av takmaterial från spån till ondouline på stuga och stall samt plåt på tröskloge och lada (bilaga 2, karta 5).

Vallstugan (6) är varmbonad och har äldre interiörer som eventuellt är ditflyttade från hemgården. Troligen är byggnaden uppförd under 1800-talets andra hälft. Stugan har avvikande takkonstruktion från övriga stugor, då den saknar timrat gavelröste. Vindens fasad utgörs istället av gles panel. Skorsten och spis har murats om 1959.

Stösset (5) är ihopbyggt med vedbod och har underliggande jordkällare. Vedboden var ursprungligen ett rökstöss, men fick funktionen som vedbod då man byggde ett nyare stöss med murad spis intill det gamla.

Fäxet (9001), dvs. sommarladugården, användes för uppstallning av korna vid mjölkning och som insektsskydd vid behov. Byggnaden är typisk för Ovanåkerstrakten genom sin placering i sluttning med gavelingång från den högst belägna sidan och dynggluggar i gaveln nedåt i sluttningen. Under fäxet finns utrymme för redskap mm. Byggnaden har spåntak lagt 1980 och 1995. Taket behöver läggas om omgående.

Fårhuset (9002) har en för trakten traditionell utformning med dörröppningar på båda gavlarna och jordgolv. Stommen består av delar från olika byggnader och har lagts i omgångar.

Härbret (9005) på stolpunderrede är uppfört i två våningar. Det användes för ost- och matförvaring sommartid och är förhållandevis stort.

Stallet (9003) är sammanbyggt med dass och har använts både sommar- och vintertid. Den timrade stommen är sammanbyggd med ett foderluder av panelklädd stolpkonstruktion.

Logen (9004) ligger längs med Vallbäcken där det tidigare fanns en damm som användes för att dämna vatten till det vattenkraftdrivna tröskverk som finns i logen. Genom vattendriften avviker logen från övriga logar på vällen.

Till vallrutan hör också tre hölador (9006-9008). En av dessa avviker från alla andra hölador i Våsbo genom att den har gavelingång istället för långsidesingång.

Kvalitetsmål

Samtliga byggnader är bevarade och väl underhållna, så att deras kulturhistoriska värden består. Originaldetaljer finns kvar. Byggnaderna står på stabila grunder med fungerande dränering, taken är täta och fönsterrutor hela. Bruket att lägga spåntak har hållits vid liv på de flesta byggnaderna. Byggnadernas kulturhistoriska funktion som bostugor, fähus och stall är bevarade.

Skötselmål

Tak, grund, fönster, skorstenar och trappor har setts över årligen och åtgärdats. Vindskivor och fönsterfoder har bytts vid behov. Trasiga fönsterrutor har ersatts. Utformning och bearbetning av nytt material har utförts på samma sätt som det äldre utförandet. Byggnaderna har lyfts och rätats vid behov. Paneler har lagats och kompletterats kontinuerligt. Hängrännor har rensats från löv och skräp årligen.

Inledande åtgärder

Tak behöver läggas om på fäxet och lada 9008. På fäxet behöver det göras omedelbart. På fäxet är det önskvärt att ett nytt spåntak läggs. På höladan kan man av underhållskäl byta ut det befintliga spåntaket mot ett tak av pannplåt. Fönstren behöver underhållas på traditionellt sätt på vallstugan, stösset och stallet. På hölada 9006 behöver grunden lyftas.

1.3 Skomakra, Västra Roteberg 14:1

Beskrivning

Skomakras vallruta ligger placerade i sluttning med stugan i det högsta läget och övriga byggnader utspridda nedanför. Inom vallrutan ligger stuga med stöss, fäx, fårhus, diskhus, härbre, loge, hölador, jordkällare och stall. En äldre skogskoja är flyttad till vallen 1962. Inga andra byggnader har tillkommit eller flyttats från vallen i modern tid. Husen är omålade och huvudsakligen uppförda av timmer. Vallstugan har panel på bakre långsidan. Stallets tillbyggnader är uppförda som panelklädda stolpkonstruktioner, liksom en av ladorna. Taken är till största delen belagda med trapetskorrugerad plåt eller pannplåt. Vallstugan har dock spåntak medan härbret och stallet har ondoulinetak. Befintliga byggnader har inte genomgått några större in- eller utvändiga förändringar mer än byten av takmaterial från spån till plåt och ondouline (bilaga 1, karta 6).

Vallstugan (3) är sammanbyggd med stösset, där mjölken bereddes. Stugan sägs vara flyttad från en plats 75 meter söder om nuvarande läge, eventuellt i samband med laga skifte under 1860-talet. Stommen har timmerskador mot söder.

Diskhuset (9010) är en enkel byggnad bestående av öppen stolpkonstruktion med pulpettak. Byggnaden användes för disk och värmning av vatten.

Fäxet (sommarladugård 9001) är typiskt för Ovanåkerstrakten genom sin placering i sluttning och utformning med gavelingång på höjden och dynggluggar nedåt sluttningen. Stommen är timrad hela vägen ned, inte uppställd på stolpar som annars kan vara vanligt. Under fäxet finns utrymme för förvaring. En mittås i stommen svankar nedåt och behöver stöttas med en stolpe.

Får/gethuset (9002) har en för trakten traditionell utformning med dörröppningar på båda gavlarna och jordgolv.

Härbret (9003) är timrat men saknar syllram och stolpunderrede. Över det äldre spåntaket ligger ett ondoulinetak från 1970-talet. Taket behöver läggas om.

Stallet (9004) är sammanbyggt med vedbod, jordkällare och garage till en L-formad byggnad. Stallet är en nyare byggnad på vallen, troligen uppförd omkring sekelskiftet 1900. Stallet har på ett för trakten traditionellt sätt byggts samman med lider för foder och seldon, vedbod och dass.

Trösklogen (9005) är en liten och förhållandevis låg byggnad som känns väl anpassad efter den begränsade mängd säd som kan tänkas ha skördats på vallen.

Under 1960-talet flyttades en kolarkoja (9009) till vallen. Den är byggd 1930-40 och användes efter flytten som en varm bostad på vallen.

På vallen finns också 3 hölador (9006-9008).) 9006 och 9007 är klumplador, dvs. glest timrade rundtimmerlador. Ladornas öppningar stängs med plank som kilas in vid gåten. 9008 är en stor brädlada från 1920-talet som ursprungligen placerats över en källa för att inte uppta värdefull odlingsmark. Vid en restaurering 1999 flyttades ladan från källan eftersom det var problem med att den sjönk ned i den blöta marken.

Kvalitetsmål

Samtliga byggnader är bevarade och väl underhållna, så att deras kulturhistoriska värden består. Originaldetaljer finns kvar. Byggnaderna står på stabila grunder med fungerande dränering, taken är täta och fönsterrutor hela. Byggnadernas kulturhistoriska funktion som bostugor, fähus och stall är bevarade.

Skötsel mål

Tak, grund, fönster, skorstenar och trappor har setts över årligen och åtgärdats. Vindskivor och fönsterfoder har bytts vid behov. Trasiga fönsterrutor har ersatts. Utformning och bearbetning av nytt material har utförts på samma sätt som det äldre utförandet. Byggnaderna har lyfts och rätats vid behov. Paneler har lagats och kompletterats kontinuerligt. Hängrännor har rensats från löv och skräp årligen.

Inledande åtgärder

Fönstren behöver underhållas på traditionellt sätt på samtliga byggnader. På fäxet svankar mittåsen, vilket kan stöttas med en stolpe. Taket behöver läggas om på härbret och stallet. Av underhållsskäl kan de befintliga ondoulinetaken bytas ut mot tak av plåt.

1.4 Lassas, Västra Roteberg 10:6

Beskrivning

Lassas vallruta ligger på en liten terrassering i sluttningen och här finns byggnader som stuga, fäx, vedbod, diskhus och lada, medan häbre, stall, loge och flera lador ligger längre ned i sluttningen. Längre bort och på andra sidan Vallbäcken finns ett stort antal hölador och det finns sammanlagt 16 byggnader på Lassas. En hölada har rivits och ett fähus, som finns kvar som ruin på andra

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

sidan stenhagen, har också rivits. Byggnaderna är omålade och i huvudsak uppförda av timmer. Vallstugan är delvis panelslagen. Kokhuset är uppfört av regelverk medan stösset/stallet är timrat med panelklätt stolpverk i stallslidret. Den kombinerade vedboden/höladan är en timmerbyggnad som byggts till med en stolpverksbod. Taken är till största delen belagda med pannplåt eller trapetskorrugerad plåt. Vallstugan, den kombinerade vedboden/höladan och ytterligare en lada har spåntak (bilaga 1, karta 7).

Vallstugan (1) är sammanbyggd med stösset, där bojäntan hade sin arbetsplats. Vallstugan har en tydligt avläsbar ombyggnadsfas, troligen under andra hälften av 1800-talet, då bl.a. planlösningen förändrades. Stösset har en stor spis för matlagning och mjölkberedning. Under stösset finns källare.

Ett nyare kokhus (9002) för disk och värmning av vatten finns uppfört nära fäxet.

Fäxet (9003) är typiskt för Ovanåkerstrakten genom sin placering i sluttning och med gavelingång från höjden och dynggluggar nedåt i sluttningen. Fäxet är byggt i två etapper, en nybyggnation i rundtimmer som vilade på marken och därefter en ombyggnad då stommen lyftes och undervåningen timrades. Den äldsta delen är troligen från 1700-talet medan tillbyggnaden är gjord under 1800-talet. I samband med ombyggnationen bör huset ha flyttats från plan mark till den sluttning där det nu ligger.

Härbret (9004) är sannolikt uppfört 1807, enligt ett inristat årtal, och är därmed den enda byggnaden på vallen som är tydligt daterad genom inskription. Det är ett ovanligt stort och högt härbre för att ligga på en fäbodvall.

På vallen finns en byggnad (9001) där flera olika byggnadsfunktioner byggts samman till en byggnad: stöss, stall med foderlada och dass. Stallet har en timrad huskropp som är sammanbyggd med stösset genom ett panelklätt lider. Timmerdelen är äldre än lidret.

Logen (9006), eller kornladan, har portar mitt på långsidan till skillnad från de övriga logarna på Våsbo som har dörr nära knuten på en långsida. Byggnaden är något stor för sin användning på vallen. Logen har återkommande sättningar.

Vedboden (9005) är troligen flyttad till vallen och har troligtvis haft en annan funktion tidigare. Byggnaden har grundproblem.

En byggnad på vallen (9007) består av två stommar: en äldre hölada och en panelad vedbod.

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Till vallen hör åtta hölador (9008-9015). De är alla timrade av rundtimmer. 9008, 9009, 9011 och 9015 är klumplador med långsidesingång som är typiska för trakten. 9010 är en ovanligt stor rundtimmerlada, vilket antyder att den inte hör till de äldsta. Ingången ligger på långsidan och sker genom en stor port. 9012 och 9013 är ovanligt långa och höga för att vara rundtimmerlador. Att ladorna har ingångar på båda långsidorna visar att man strävat efter en genomgångsfunktion. Även hölada 9014 har genomgångsfunktion. 9015 är troligen en av de äldsta ladorna på platsen.

Kvalitetsmål

Samtliga byggnader är bevarade och väl underhållna, så att deras kulturhistoriska värden består. Originaldetaljer finns kvar. Byggnaderna står på stabila grunder med fungerande dränering, taken är täta och fönsterrutor hela. Byggnadernas kulturhistoriska funktion som bostugor, fähus och stall är bevarade.

Skötselmål

Tak, grund, fönster, skorstenar och trappor har setts över årligen och åtgärdats. Vindskivor och fönsterfoder har bytts vid behov. Trasiga fönsterrutor har ersatts. Utformning och bearbetning av nytt material har utförts på samma sätt som det äldre utförandet. Byggnaderna har lyfts och rätats vid behov. Paneler har lagats och kompletterats kontinuerligt. Hängrännor har rensats från löv och skräp årligen.

Inledande åtgärder

Alla byggnader behöver fönsterunderhåll på traditionellt sätt. Trösklogen har återkommande sättningar som behöver åtgärdas. På vallstugan finns skador på norrväggen som behöver åtgärdas. Spåntaket på byggnad 9007 behöver på sikt bytas ut mot pannplåt.

Skötselområde 2. Vallarna*Beskrivning*

Husen och vallarna ligger högst i sluttningen på torr och stenig mark nära gränsen till utmarken. Genom det höga läget var uppsikten över fäbodens marker god. Det var också praktiskt att ladugårdarna låg nära skogen när djuren varje morgon och kväll slussades till och från utmarksbetet.

Förutom husen finns brunnar, eldstäder och gamla husgrunder på vallarna. Enstaka äldre grova träd och örtrika marker finns också. De örtrika markerna har särskilt beskrivits under skötselområde 3. Fram till 1900-talet fanns ingen tradition att pynta vallarna. Idag finns syrener och planterade kulturväxter. Bete

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

förekommer bland uthusen på Ol Ols och nedanför husen på de övriga vallarna. I utkanten av vallarna mot vägen finns smala remsor av skog (bilaga 1, karta 8).

Kvalitetsmål

Gräset är slaget och/eller betat och stenar ligger kvar i ursprungligt läge. Enstaka större träd finns på vallarna. De kulturväxter och planterade buskar som finns idag är vårdade och friska men inga nya har tillkommit. Vallarna är inte pyntade med flaggstänger och liknande. Brunnarna är välsköta. Eldstäder och husgrunder är underhållna och fria från busk och gräs. Skogen mot vägen är gles och genomsläpplig.

Skötsel mål

Gräset på vallarna och intill hus och stenar har årligen blivit slaget och områdena har slyröjts. Jord har hållits undan från husgrunderna. Eldstäderna och husgrunderna har årligen rensats från växtlighet. Det slagna gräset och röjningsrester har tagits undan. Där det är lämpligt har marken betats. När de enstaka gamla träden har dött så har de ersatts med nya av samma sort eller av rönn. Befintliga rabatter och prydnadsträd har varje år vårdats. Brunnarna har regelbundet setts över och reparerats vid behov. Skogen mot vägen har röjts från sly. Det röjda har förts bort. Uttag av timmer har skett på sedvanligt sätt genom plockhuggning.

Skötselområde 3. Artrika marker

De artrikaste och botaniskt mest värdefulla områdena inom fäboden är de ytor som aldrig har plöjts utan har en lång tradition som ängsmark med slåtter. Här växer arter som kattfot, fjälltimotej, ormröt, liten blåkllocka och ögontröst. Marken är ofta stenbunden och torr men rörligt vatten kan här och var finnas inom stenpartierna. På några områden finns äldre grova träd som ska bevaras. Två av vallarna ingår i dessa artrika områden (bilaga 1, karta 9).

Kommentar angående skötsel målen för område 3:

Här har skötseln angivits i ett första alternativ och om detta inte är möjligt ett andra alternativ. Det bästa för de örtrika ängsmarkerna är om slåttern sker tidigast i mitten av juli med skärande redskap som slåtterbalk, rotorslåttermaskin, motormanuell slåtterbalk eller lie. Efter slåttern bör höet ligga kvar en kort tid för att fröa av sig. Därefter kan markerna betas. Om det inte är möjligt bör markerna tidigast betas i slutet av juni för att efterlikna slåtter så mycket som möjligt.

Skötselområde 3.1 (Ol Olsvallen)*Beskrivning*

Området består av en stenbunden mindre sumpäng med en sjuk, större tall. Här finns vitmossa och björnmossa. Bland kärlväxter förekommer ängsfryle, omrot, knagglestarr och slåtterblomma.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller betet. Området är röjt från buskar och tuvor. Stenarna är kvar och det finns många hävdgynnade arter.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller betet. Buskar och sly har tagits bort vid behov. Tuvorna har hållits nere genom röjning eller intensivt betet vid behov. Det undanröjda och slagna har förts undan.

Skötselområde 3.2 (Ol Olsvallen)*Beskrivning*

Området består av en sankäng med spridda stenar. Här växer bland annat ängsfryle, hirsstarr, prästkrage och fjälltimotej. Det finns rikligt med tuvor av stagg och tuvtåtel.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller betet. Området är röjt från tuvor. Stenarna är kvar och det finns rikligt med hävdgynnade arter.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller betet. Tuvorna har hållits nere genom röjning eller intensivt betet vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Skötselområde 3.3 (Ol Olsvallen)*Beskrivning*

Området består av blockig ängsmark som delvis är sank och delvis består av en gles björkbacke med flera odlingsrösen. Marken är tuvig av tuvtåtel och stagg. Bland kärlväxterna finns ängsfryle, slåtterblomma, ormrot och liten blåklocka.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Det finns gott om hävdgynnade arter. Björkbacken är gles och frisk och marken är fri från tuvor. Stenarna ligger kvar och odlingsrösen är synliga och fria från sly.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Björkarna har ersatts med nya när de har dött ut. Tuvorna har hållits nere genom rövning eller intensivt bete och sly har tagits bort från odlingsrösen vid behov. Det undanröjda och slagna har förts undan.

Skötselområde 3.4 (Hagavallen)*Beskrivning*

Området består av en smal äng som är en torr ängsbacke med enar och en större gammal tall. Invid tallen finns ett odlingsröse och en husgrund. Bland kärlväxterna finns gråfibbla, ormrot och liten blåklocka.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt med odlingsröse och husgrund synliga. Det finns gott om hävdgynnade arter. Enstaka enar och en frisk, gammal tall finns i området.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Sly har tagits bort från odlingsröset och husgrunden vid behov. Om enarna skulle ha ökat i antal har de röjts undan. Det undanröjda och slagna har förts undan.

Skötselområde 3.5 (Hagavallen)*Beskrivning*

Nedanför stall och fähus finns ett gödselpåverkat område med kväveälskande växter som brännässla.

Kvalitetsmål

De gödselkrävande växterna är gynnade och finns kvar. På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt och fritt från träd.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Sly och buskar har tagits bort vid behov. Det slagna har förts bort.

Skötselområde 3.6 (Hagavallen)*Beskrivning*

Området är en liten torrängsbacke med stenblock och enstaka enar. Bland kärlväxterna finns gråfibbla, ormröt och smultron.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt och utan enbuskar. Stenarna är kvar och det finns gott om hävdgynnade arter.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Enar och andra buskar har röjts undan vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Skötselområde 3.7 (Hagavallen)*Beskrivning*

Området består av stenbunden mark med gles skog och odlingsrösen. Aspar finns i områdets nedre del. Invid bäcken finns glesa träd. Bland kärlväxterna finns brännässla, fårsvingel, gråfibbla och liten blåklocka.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt och fritt från skog och buskar förutom några aspar som finns i områdets nedre del och några glesa skuggande träd vid bäcken. Stenarna finns kvar och det är gott om hävdgynnade arter.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Träd har varje år gallrats tills inga återstår förutom i områdets nedre del där några aspar finns kvar och vid bäcken där några glesa skuggande träd har sparats. Sly och buskar har röjts undan vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Skötselområde 3.8 (Hagavallen)*Beskrivning*

Området är en liten betad stenbunden yta med några enar. Bland kärlväxterna finns kattfot, gråfibbla och liten blåklocka.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt och fritt från skog och buskar. Stenarna är kvar och det finns gott om hävdgynnade arter.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Sly och buskar har röjts undan vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Skötselområde 3.9 (Skomakravallen)*Beskrivning*

Området består av blockig stenig ängsmark som delvis är sank. Bland kärlväxterna finns gråfibbla, stagg och knagglestarr.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt och fritt från skog och buskar. Stenarna finns kvar och det finns gott om hävdgynnade arter.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Sly och buskar har röjts undan vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Skötselområde 3.10 (Skomakravallen)*Beskrivning*

Området består av en delvis sank äng med röjningsrösen och enstaka grova träd. Bäckens rinner genom området. Bland kärlväxterna finns revfibbla, slåtterblomma och knagglestarr.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt och de gamla grova träden är friska och står glest. Det

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

finns gott om hävdgynnade arter. Marken är fri från tuvor. Odlingsrösen är synliga och fria från sly.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Ris och buskar har röjts undan vid behov. Träden har ersatts med nya av samma sort när de har dött ut. Tuvorna har hållits nere genom röjning eller intensivt bete vid behov. Sly och buskar har tagits bort från odlingsrösen vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Skötselområde 3. 11 (Skomakravallen)*Beskrivning*

Området består av delvis sumpig ängsmark med träd. Bland kärlväxterna finns borsttistel, slåtterblomma, smultron och ormrot.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt och fritt från tuvor, skog och buskar. Det finns gott om hävdgynnade arter.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Tuvorna har hållits nere genom röjning eller intensivt bete vid behov. Sly och buskar har tagits bort vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Restaurering/inledande åtgärd

Slaget ris tas bort.

Skötselområde 3. 12 (Lassasvallen)*Beskrivning*

Området består av en remsa ängsmark. Bland kärlväxterna finns gråfibbla, ängsfryle smultron och åkerbär.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt och fritt från skog och buskar. Det finns gott om hävdgynnade arter.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Skog, sly och buskar av gran och vide har röjts undan vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Skötselområde 3. 13 (Lassasvallen)*Beskrivning*

Området består av en liten äng med stenblock. Bland kärlväxterna finns stagg, ängsfryle ljung och liten blåklocka.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt och fritt från skog och buskar. Stenarna finns kvar och det är gott om hävdgynnade arter.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Sly och buskar av bland annat gran har röjts undan vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Skötselområde 3. 14 (Lassasvallen 14)*Beskrivning*

Området består av en liten äng med några gamla grova träd. Bland kärlväxterna finns stagg, ängsfryle, prästkrage och liten blåklocka.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är fritt från skog och buskar förutom de gamla grova träden som finns kvar. Det finns gott om hävdgynnade arter.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. De gamla grova träden har ersatts med nya av samma sort när de har dött ut. Sly och buskar av bland annat gran har röjts undan vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Skötselområde 3. 15 (Lassasvallen)*Beskrivning*

Området består av blockig ängsmark med genomrinnande bäck och odlingsrösen. Träd och buskar finns i området. Bland kärlväxterna finns knagglestarr, stagg, ljung och smultron.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt. Stenblock och odlingsrösen är synliga och det finns gott om hävdgynnade arter. Det finns inga buskar men asparna, tallen den stora enen, björken och rönnen finns kvar.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Träden har ersatts med nya av samma sort när de har dött ut. Området har röjts vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Skötselområde 3. 16 (Lassasvallen)*Beskrivning*

Området består av ett gårdstun med syren och rikligt med kärlväxter som prästkrage, gråfibbla, ögontröst och rödfibbla.

Kvalitetsmål

På ängen bedrivs slåtter med efterbete eller om det inte är möjligt slåtter eller bete. Området är röjt. Det finns gott om hävdgynnade arter.

Skötselmål

På ängen har det varje år bedrivits slåtter med efterbete eller om det inte har varit möjligt slåtter eller bete. Området har röjts vid behov. Det undanröjda och slagna har förts bort.

Skötselområde 4. Markerna i dalen och vid bäcken*Beskrivning*

I området har största delen av marken använts som åker/sval och äng. Ängsmarkerna har särskilt beskrivits under skötselområde 3. Området består av öppen mark, en bäck med närområde och slutligen skog (bilaga 1, karta 8).

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

De öppna markerna sträcker sig från vallarna, över bäcken och fortsätter på bäckens västra sida. De används till odling och bete. Här finns också lador och odlingsrösen.

Idag finns också skog i delar av området men på flera av vallrutorna har nyligen skogen tagits bort och här finns idag beteshagar med enstaka träd.

En bäck rinner genom de lägsta partierna i områdets mitt. Närområdet kring bäcken är delvis sankt och låglänt. Marken är stenbunden och har använts till bete och slåtter. Det finns även röjda områden med ängsmark och enstaka träd kring bäcken men däremot saknas lador. Enkla broar leder över bäcken och fördämningar saknas.

Kvalitetsmål

Åkermarken odlas och/eller betas. Ängsmarken slås varje år och hö förs bort från området. Efterbete förekommer. Jordfasta stenar och röjningssten ligger kvar. Ladorna står kvar på ursprunglig plats och är väl underhållna.

Skogen är gallrad, gles och genomsiktig. Där bäcken ringlar genom skogen är skogen skuggande.

Bäcken är fri från fördämningar och området närmast bäckfåran är röjt. Enstaka skuggande träd finns kvar vid bäcken. Enkla träbroar leder över bäcken.

Skötsel mål

Åker- och ängsmarken har odlats, betats och/eller slagits varje år. Tuvor och trädplant har tagits bort genom röjning vid behov. Det slagna och undanröjda har förts undan. Ladorna har årligen setts över och reparerats vid behov.

Skogen har hållits genomsiktig och sly har tagits bort genom röjning. Träd som skuggar bäcken har bevarats. Det slagna och undanröjda har förts undan. Uttag av timmer har skett på sedvanligt sätt genom plockhuggning.

Bäcken har hållits fri från sly genom röjning. Broarna har ersatts av likadana när de har blivit dåliga.

Skötselområde 5. Myran*Beskrivning*

Myran är myrmark som har dikats och odlats upp. Här har funnits åker med vallsådd. På senare år har området använts till bete och vallodling. Skog och myr finns i delar av området (bilaga 1, karta 8).

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Kvalitetsmål

Öppna marker är betade och/eller slagna, odling kan förekomma. Dikena är underhållna och dränerar marken. Skogen är gles och genomsiktig. Den sankare myrmarken finns kvar i sydväst.

Skötselmål

Den öppna marken har odlats, betats och/eller slagits varje år. Dikena har grävts om vid behov. Skogen har röjts från sly vid behov. Det slagna och undanröjda har förts undan. Uttag av timmer har skett på sedvanligt sätt genom plockhuggning.

Skötselområde 6. Snehagar/Stängsel*Beskrivning*

Det finns ett bevarat och underhållet system av snehagar i Våsbo. Dessa har fungerat som skydd för slåtterängar och åkrar/svaljord mot kreaturen. De skiljer fäboden mot utmarken, avgränsar de olika vallrutornas marker från varandra och finns även inom vallrutorna runt kreatursfällor. På 2000-talet har rovdjuren ökat och det kan behövas ett rovdjursstängsel för att skydda de betande djuren. Därför finns möjligheten att sätta upp ett viltstängsel runt fäbodens yttergränser. På de ställen där yttergränsen är synlig ska viltstängslet kombineras med en traditionell hage.

Kvalitetsmål

Gärdesgårdarna inom fäboden mellan de olika vallrutorna och mellan olika markslag är bevarad i traditionell stil med grindar och andra stängningsanordningar. Hägnaden på fäbodens utsida är i de områden där den är synlig välskött och av traditionellt slag. I fäbodens yttergränser finns ett rovdjursstängsel.

Skötselmål

Gärdesgårdarna har årligen setts över och reparerats vid behov. De har byggts på traditionellt sätt med gran och utan metall. Grindar/stöttor har kontrollerats årligen och reparerats vid behov. De har byggts på traditionellt sätt. Rovdjursstängslet har årligen setts över och reparerats vid behov.

Inledande åtgärd

Om behov finns ska ett rovdjursstängsel ska sättas upp i reservatsområdets ytterkanter. De snehagar som är i dåligt skick ska åtgärdas.

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Skötselområde 7. Stigar och vägar*Beskrivning*

Före bilismens intåg fanns inte någon väg till fäboden. Idag finns vägar på fäbodens västra, södra och östra sida men inte inom fäboden. Det har funnits en väg genom fäboden som användes vid timmerarbeten på vintern. Vägen har idag försvunnit. En äldre fäbodstig kan ännu skönjas på olika ställen inom fäboden.

Kvalitetsmål

En stig/vandringsled finns genom fäboden strax nedanför vallarna. Stigen har i möjligaste mån samma sträckning som den gamla fäbodstigen. Grindar/stöttor som underlättar för besökare att passera finns där stigen korsar hägnaderna. Det finns inga körvägar inom fäboden.

Skötselmål

Stigen har hållits öppen genom årlig röjning och grindar/stöttor har årligen setts över och reparerats vid behov.

Inledande åtgärd

Stigen ska iordningställas genom röjning, markering och byggande av stöttor och/eller grindar där stigen korsar snehagarna.

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Uppföljning

Uppföljning av skötselmål

Utförare av skötselåtgärderna är Våsbovallarnas sambruksförening, de enskilda ägarna eller av Länsstyrelsen godkända entreprenörer. Dessa ansvarar för årlig dokumentation och uppföljning av genomförda åtgärder enligt skötselavtalet som upprättats av Länsstyrelsen och föreningen. Länsstyrelsen ansvarar för uppföljning och utvärdering av genomförda skötselåtgärder genom årliga besök.

Uppföljning av kvalitetsmål

Länsstyrelsen ansvarar varje år för uppföljning av:

- Parkeringsplats, vandringsled och informationsmaterial.

Länsstyrelsen ansvarar vart femte år för uppföljning av:

- Byggnaderna; skötselområde 1
- Vallarna; skötselområde 2
- Snehagar/stängsel; skötselområde 6
- Dalen och bäcken samt myran; skötselområde 4 och 5
- Det pedagogiska och vetenskapliga syftet med reservatet

Länsstyrelsen ansvarar vart tionde år för uppföljning av:

- Artrika marker; skötselområde 3

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Tabell med sammanfattning av skötselåtgärder

Skötsel-område	Skötselåtgärd	När	Vem
1 Husen	Årlig översyn, och åtgärd vid behov av: • tak • grund • fönster • skorstenar • trappor • vindskivor • paneler Årlig rensning/borttagande av och åtgärd vid behov av: • hängrännor • gräs och jord vid syllar och fundament.	Årligen/ vid behov	Ägaren
2 Vallarna	Slåtter på lämpliga marker. Bete på lämpliga marker. Trädgårdsskötsel. Översyn av brunnarna och åtgärd vid behov. Röjning av buskar och sly. Rensning av jord och sly från husgrunder och eldstäder. Utglesning av trädsikt.	Årligen/ vid behov	Våsbovallarnas samlingsförening
3 Artrika marker	Slåtter med efterbete alternativt slåtter eller bete. Röjning av buskar och sly samt borttagande av tuvor. Utglesning av trädsikt (3.7; 3.12) Förnyelse av döda träd vid behov (3.3; 3.10; 3.14; 3.15)	Årligen/ vid behov	Våsbovallarnas samlingsförening
4 Markerna i dalen och vid bäcken	Slåtter Åkerbruk Bete Röjning Utglesning av trädsikt Årlig översyn och åtgärd vid behov av ladorna och broarna	Årligen/ vid behov	Våsbovallarnas samlingsförening
5 Myran	Slåtter Åkerbruk Bete Röjning Utglesning av trädsikt Rensning av diken vid behov	Årligen/ vid behov	Våsbovallarnas samlingsförening
6 Snehagar/Stängsel	Årlig översyn och åtgärd vid behov av stängsel, gärdsgårdar och grindar/stöttor	Årligen/ vid behov	Våsbovallarnas samlingsförening
7 Stigar/vägar	Röjning	Årligen	Våsbovallarnas samlingsförening

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Inledande åtgärder:

Område 1.1 Ol Ols

Stallets stomme behöver stabiliseras och en hölada behöver lyftas. Fönstren på samtliga byggnader behöver underhållas på traditionellt sätt. I vallstugan behöver golvet lyftas och området vid spisen omgjutas.

Område 1,2 Haga

Omläggning av tak på fäx och lada. Underhåll av fönster på vallstugan, stösset och stallet. Lyft av grunden på en lada.

Område 1.3 Skomakra

Underhåll av fönstren på samtliga byggnader. Stöd av mittåsen på fäxet. Omläggning av tak på härbre och stall.

Område 1.4

Underhåll av fönstren på samtliga byggnader. Åtgärd av sättningar på trösklogen. Åtgärd av skador på vallstugans norrvägg. Byte av spåntak (byggnad 9007) till pannplåt.

Område 3.11

Bortförsel av ris.

Område 6

Om ägarna anser det nödvändigt ska ett rovdjursstängsel sättas upp i reservatsområdets ytterkanter. Renovering av dåliga snehagar.

Område 7

Iordningställande av stigen.

SKÖTSELPLAN

2008-06-09

Dnr 435-904-08

Administrativa uppgifter

Fastigheter och ägare:

Västra Roteberg 6:1 (Haga)

Gunnar Nyberg
Rotebergsvägen 260B
828 34 EDSBYNPer-Anders Nyberg
Rotebergsvägen 260A
828 34 EDSBYNErik Nyberg
Hian 74
828 94 EDSBYN

Västra Roteberg 9:2 (Olols)

Olle Olols
Vallbomässvägen 3
828 34 EDSBYNElla-Britt Johansson och
Stig-Göran Johansson
Rotebergsvägen 225
828 34 EDSBYN

Västra Roteberg 10:6 (Lassas)

Patrik Uhras
Rotebergsvägen 211A
828 34 EDSBYN

Västra Roteberg 14:1 (Skomakra)

Jon-Erik Jonsson
Rotebergsvägen 170B
828 34 EDSBYN

Brukare:

Våsbovallarnas sambruksförening

Ordförande: Patrik Uhras
Medlemmar: Jon-Erik Jonsson
Gunnar Nyberg
Olle Olols